

VERSLAG

RONDETAFEL GROENE RUIMTE & RUIMTEGEBRUIK

12 NOVEMBER 2020 – ONLINE MEETING

Verslag door: Dries Coertjens, Bert Morrens, Ilse Loots (UAntwerpen), Esmée Bijmens (UHasselt), Veerle Verheyen (VITO), Caroline Teughels (Vlaams Planbureau voor Omgeving)

INLEIDING

Het Steunpunt Milieu en Gezondheid verricht in opdracht van de Vlaamse overheid onderzoek naar de boeiende en complexe relatie tussen onze leefomgeving en gezondheid. Met periodieke humane-biomonitoringscampagnes wordt de aanwezigheid van milieuvervuilende stoffen in het lichaam opgevolgd en wordt de relatie met gezondheidseffecten onderzocht.

In de periode 2017-2018 hebben 600 jongeren verspreid over Vlaanderen deelgenomen aan de recentste meetcampagne. De eerste resultaten werden [bekendgemaakt op 6 februari 2020](#).

In de loop van 2020 worden de data verder geanalyseerd in functie van specifieke onderzoeksthema's, waaronder het thema groene ruimte en ruimtegebruik. Met het oog op de communicatie en beleidsdoorwerking van deze thematische resultaten, wil het Steunpunt de dialoog met het beleid en het middenveld aangaan. De '**rondetafel groene ruimte en ruimtegebruik**' kadert binnen dit traject. De uiteindelijke publiekscommunicatie van de onderzoeksresultaten is voorzien voor eind december 2020.

INHOUDSOPGAVE

1. Doelstelling en agenda	2
2. Deelnemers	3
3. Presentatie onderzoeksresultaten	4
4. Vragen bij de presentatie	5
5. Voornaamste boodschappen	7
6. Ideeën en opties voor beleid	10
7. Conclusies	19

1. DOELSTELLING EN AGENDA

De rondetafel had een dubbele doelstelling:

- Enerzijds wilden we de **resultaten en voornaamste boodschappen aftoetsen** bij betrokken actoren uit beleid en maatschappelijk middenveld. We willen graag weten hoe de resultaten geïnterpreteerd worden vanuit de verschillende relevante perspectieven.
- Anderzijds wilden we samen nadenken over mogelijke **opties voor beleidsdoorwerking**. In welke mate ondersteunen de resultaten het huidige beleid? En dienen bijkomende acties, al dan niet door de overheid, overwogen te worden?

AGENDA

9u30	Welkom en intro
9u45	Presentatie resultaten groene ruimte en ruimtegebruik
10u30	Feitelijke vragen bij de presentatie
11u00	Discussie deel 1: Wat zijn de <u>voornaamste boodschap(en) voor uw organisatie uit deze resultaten?</u>
11u20	Pauze
11u30	Discussie deel 2: <u>Ideeën en opties voor beleid?</u>
12u20	Afsluitende conclusies
12u30	Einde

WAT NA DE RONDETAFFEL?

De conclusies van de rondetafel zullen in overweging worden genomen in de verdere voorbereiding van de publieke communicatie door het Steunpunt. Daarnaast vormen ze een belangrijke basis voor de verdere beleidsontwikkeling, o.a. door de Vlaamse overheid (als opdrachtgever van het Steunpunt).

De onderzoeksresultaten zullen worden bekendgemaakt eind december 2020. Het Steunpunt organiseert enkele weken nadien een **Webinar over de onderzoeksresultaten**. We zullen er ook de conclusies van de rondetafel presenteren. Meer info volgt.

2. DEELNEMERS

Er werd getracht om uiteenlopende actoren en perspectieven te betrekken, uit beleid en maatschappelijk middenveld.

- Met maximaal 20 deelnemers, om een goede dialoog mogelijk te maken (exclusief aanwezig van het Steunpunt Milieu en Gezondheid)
- Hoewel deelnemers werden uitgenodigd als vertegenwoordiger van een organisatie, vroegen we om deel te nemen vanuit de eigen, individuele expertise. We vroegen geen formeel mandaat vanwege de organisaties en zullen ook niet op die manier rapporteren.

Deelnemerslijst	
Esmée Bijmens, Tim Nawrot (UHasselt, KULeuven) Veerle Verheyen (VITO/UAntwerpen) Ilse Loots, Bert Morrens, Dries Coertjens (UA, Sociologie) Ann Colles (VITO) Nik Van Larebeke (UGent/VUB)	Steunpunt Milieu & Gezondheid
Peter Vervoort, Karen Van Campenhout, Caroline Teughels	Vlaams Planbureau voor Omgeving
Lieslotte Wackenier	Departement Omgeving (team Luchtkwaliteit)
Axel Verachtert	Departement Omgeving, BJO (Beleidsontwikkeling en Juridische Ondersteuning)
Myriam De Bie	Agentschap Natuur en Bos
Kathleen Degroeve	MMK / Lokaal Gezondheidsoverleg Antwerpen
Nathalie Hoef	Agentschap Zorg en Gezondheid
Marjory Desmedt	Vlaamse Milieumaatschappij (VMM)
Peter Vleugels	Vlaamse Landmaatschappij (VLM)
Koen Wellemans	Departement Landbouw
Brent Roobaert	Vlaamse Vereniging voor Provincies
Mieke Nolf	Vlaamse Vereniging voor Ruimte en Planning (VRP)
Benno Geertsma	Natuurpunt
Ellen Van Vooren	KeKi – Kenniscentrum Kinderrechten vzw
Sylvie Van Damme	HOGent
Annelies De Decker	PIH, leerstoel Zorg en Natuurlijke Leefomgeving
Verontschuldigd: Gezond Leven, Bond Beter Leefmilieu, WSG, Departement Mobiliteit	

3. PRESENTATIE ONDERZOEKSRESULTATEN

De manier waarop onze leefomgeving is ingericht heeft een invloed op onze gezondheid. Binnen dit thema bekijken we o.a. de relatie tussen **groen in de woonomgeving** en verschillende gezondheidseffecten. Maar ook andere aspecten van **ruimtegebruik** zoals verstedelijking, nabijheid van landbouw en verkeer worden bekeken ivf milieublootstelling en gezondheid. We besteden daarbij ook aandacht aan de perceptie van de deelnemers, de sociale context en patronen van ongelijkheid.

Resultaten voor volgende onderzoeksvragen werden gepresenteerd:

1. Is groene ruimte geassocieerd met cognitie en gedrag bij adolescenten?
2. Wat is het verband tussen groene ruimte en telomeerlengte (= merker van biologische veroudering)?
3. Is er een associatie tussen ruimtegebruik en biomonitoring resultaten zoals blootstelling aan pesticiden?
4. Is er een relatie tussen ruimtegebruik en chronische stress bepaald aan de hand van cortisol concentraties gemeten in haar?
5. Hoe percipiëren jongeren de groene ruimte in hun leefomgeving? En zijn er sociale verschillen in de perceptie?

Presentatie resultaten onder embargo!

Aangezien de publieke communicatie van de onderzoeksresultaten pas voorzien is voor december 2020, zal de presentatie niet worden rondgestuurd en worden de resultaten niet in detail besproken in dit verslag. We vroegen de aanwezigen ook om de resultaten niet zelf verder te verspreiden.

De deelnemers aan de rondetafel zullen als bevoorrechte getuigen op de hoogte gehouden worden over het verdere communicatietraject.

4. VRAGEN BIJ DE PRESENTATIE

Hieronder volgt een korte samenvatting van de vragenronde na de presentatie. We kiezen ervoor om geen letterlijk verslag te maken van dit onderdeel, omdat de resultaten zelf nog niet publiek beschikbaar zijn.

In eerste instantie werden enkele verduidelijkende vragen gesteld bij de presentatie. Sommige daarvan konden meteen worden beantwoord, terwijl andere veeleer aanleiding (kunnen) geven tot een verdere interpretatie van de gegevens, of verder onderzoek.

- In eerste instantie werd verduidelijking gevraagd bij de **verschillende types groen** die ter sprake kwamen in de presentatie. Afhankelijk van de onderzoeksvraag ging het over: hoog groen versus laag groen, types toegankelijk groen (buurtgroen, stadsgroen, stadsbos, enz.) en tot slot de categorieën van de perceptiebevraging (bossen, parken, velden, enz.). In deze typologieën wordt telkens gekeken naar andere aspecten (hoogte, grootte, afstand tot, theoretische toegankelijkheid en subjectieve beleving). Een aandachtspunt voor de verdere rapportering is om deze types groen duidelijk te omschrijven.
- Ook de **verschillen** die in sommige analyses werden vastgesteld **tussen jongens en meisjes** roepen enkele vragen op. Het verschil in biologische reactie op externe prikkels bij jongens en meisjes is echter een gekend fenomeen, beschreven in de wetenschappelijke literatuur.
- Voor de **berekeningen van de luchtkwaliteit** op het thuisadres van de deelnemers wordt gevraagd of het street canyon effect in rekening werd gebracht. Dit werd echter niet meegenomen omdat die gegevens voor de periode 2017-2018 enkel beschikbaar zijn als jaargemiddelden, terwijl we voor onze analyses vooral interesse hebben in de kortere termijn vóór de onderzoeksdag.

Verder werd gevraagd met welke luchtkwaliteitsnormen vergeleken werd. Gezien de - op het eerste zicht - vreemde vaststelling dat voor NO₂ bij geen enkele deelnemer een overschrijding van de norm werd vastgesteld. In de presentatie werd enkel vergeleken met jaargemiddelde normen (en zonder rekening te houden met street canyon effect), wat inderdaad niet uitsluit dat de concentraties op bepaalde dagen of locaties te hoog zijn. Voor de data-analyses werd wel rekening gehouden met kortere termijnen vóór de onderzoeksdag.

- Tot slot werd meer detail gevraagd over de extra inspanningen die gedaan werden om **sociaal kwetsbare doelgroepen** te betrekken, om zo de representativiteit van de steekproef te verbeteren. En hoe de resultaten worden gecommuniceerd aan de jongeren die hebben deelgenomen aan het onderzoek. Voor het betrekken van bepaalde sociaal kwetsbare doelgroepen werden extra inspanningen gedaan in scholen met een hoog GOK% (Gelijke OnderwijsKansen). Er werd o.a. gewerkt via geïnteresseerde

leerkrachten en leerlingen in die scholen als ambassadeurs. In het voorjaar van 2020 hebben de deelnemers hun individuele meetwaarden gekregen per post en een

samenvatting van de groepsresultaten. Daarvoor werd veel aandacht besteed aan duidelijke communicatiedocumenten (o.a. met tips om blootstelling te beperken/handelingsperspectief), extra informatie op de website (o.a. in enkele filmpjes) en beschikbaarheid van een studiearts voor verdere vragen. Dit blijft echter een grote uitdaging en in het verleden werd al meermaals gesuggereerd om de deelnemende scholen actiever te betrekken (o.a. door opmaak van een lespakket).

Daarnaast werden enkele reflecties bij de resultaten geformuleerd:

- In relatie tot de verschillende types groen werd gesteld door verschillende aanwezigen dat het zinvol zou zijn om een **meer eenduidige typologie** te ontwikkelen mbt groen in relatie tot gezondheid, waarin ook andere aspecten kunnen worden meegenomen uit andere studies (zoals ecologie, klimaatadaptatie, enz.). Een dergelijke typologie moet inzetten op het creëren van maximale voordelen van beschikbare en nieuwe groene ruimte en het formuleren van heldere en specifieke richtlijnen voor o.a. ruimtelijke planners, beheerders en beleid. Ook de subjectieve beleving van burgers kan daarin worden meegenomen.
- Verder was er veel aandacht voor de **verschillen tussen de objectieve berekeningen en de resultaten van de perceptiebevraging**, o.a. voor toegankelijkheid van de groene ruimte in de buurt en de tijd die men doorbrengt in het groen. Er wordt gesuggereerd om de jongeren die hebben deelgenomen aan het onderzoek ook te betrekken bij het uitwerken van de beleidsmaatregelen. Zodat ook hun beleving en noden in rekening kunnen worden gebracht.
- In functie van de communicatie van de resultaten aan **lokale besturen** wordt tot slot gesteld dat het zinvol zou zijn om specifieke conclusies te formuleren voor een stedelijke context enerzijds en een meer landelijke context anderzijds. Aangezien de uitdagingen en ook de mogelijkheden in beide gevallen anders zullen zijn. Indien de boodschappen meer op maat kunnen worden aangeboden zal dit de (lokale) beleidsmakers meer aanspreken.

5. VOORNAAMSTE BOODSCHAPPEN

Voor deel 1 van de discussie werd aan de deelnemers volgende vraag voorgelegd:

- ▷ **Wat is de voornaamste boodschap voor uw organisatie uit deze resultaten?**
- ▷ *Wat blijft je bij? Wat neem je mee? Mogelijkheden voor (beleids)doorwerking? Vragen?*

De deelnemers kregen eerst 2 minuten tijd om hun antwoord in te typen in de chat. Daarna werden de antwoorden besproken.

A. Belang van groen nogmaals bevestigd

Het merendeel van de boodschappen focust op de positieve associaties die werden vastgesteld tussen groen en de onderzochte gezondheidseffecten (zie ook in volgende punten: B en C).

- *"Positieve effecten van groen op gezondheid (cognitie, stress) interessant om in combinatie met andere onderzoeken te communiceren: **belang van gezonde publieke ruimte.**"*
- *"Belang van groen op twee schaalniveaus: (A) in de directe woonomgeving (telomeerlengte) (B) grote aaneengesloten oppervlaktes (stadsbossen) op iets grotere afstand."*
- *"Belang van groen voor gezondheid vastgesteld op basis van Vlaamse gegevens. Beleidsvertaling met belang voor gezondheid ook bruikbaar in andere thema's zoals klimaatadaptatie en biodiversiteit."*
- *"Effect van groen op telomeerlengte. Landelijk wonen is echter geen optie voor iedereen en ook niet aan te raden. Dus daarom **meer openbare /toegankelijke ruimte is een noodzaak.**"*

B. Link met kinderrechten, welzijn, lokaal beleid

Enkele boodschappen die eveneens gaan over de link tussen groen en gezondheid, focussen meer specifiek op de doelgroep van het onderzoek (kinderen en jongeren). Verder wordt ook gewezen op het belang van het lokale beleidsniveau voor ruimtelijke planning.

- *"Er is een duidelijk, geobjectiveerd verband tussen toegang tot groen en gezondheid van kinderen. Dit is niet gewoon een 'aanvoelen' maar aantoonbaar. Voor mij zet dit **recht op toegang tot groen voor ieder kind** ondubbelzinnig op de agenda. Een beleidsmaker die toegankelijk, robuust groen niet helpt realiseren tast de gezonde ontwikkelingen van kinderen aan. Dat is toch wel revolutionair."*
- *"(1) Groene ruimte heeft een centrale plaats in het leven van kinderen maar kent verschillende functies. Als beleidsmakers (**belangrijke rol lokale beleid?**) belangrijk zicht te krijgen of deze verschillende functies in alle steden en gemeenten een plaats hebben. (2) de verbinding tussen groene ruimte en **welzijn van kinderen en jongeren** (welzijn in de brede zin fysiek, mentaal, sociaal, etc.) --> linken leggen met het beleidsdomein Welzijn, Volksgezondheid en Gezin? (3) iets wat me ook opviel dat er aantal keer naar normen wordt*

verwezen (vb. van WHO) ; willen de onderzoekers vanuit de resultaten ook een pleidooi voeren voor 'nieuwe' **strengere normen?** (cfr. verhaal **kindnorm** Gezinsbond?)”

→ Toevoeging in chat: "ANSES [in Frankrijk] hanteert reeds 20 µg/m³ als norm voor NO₂. ook AZG hanteert deze norm”

→ "1. Belang van groene ruimte wordt (weer maar eens) aangetoond. 2. Nood aan aanpak **stedelijke omgevingen** ifv stressreductie (belangrijk om doelstellingen Beleidsplan Ruimte te halen) [...]"

C. Blik verruimen, integratie van kennis

Enkele boodschappen wijzen op het belang van de bredere context. In functie van beleidsdoorwerking moeten de resultaten bekeken worden in relatie tot andere (beschikbare) kennis. Het thema groene ruimte kan in dat opzicht verbindend werken, zowel voor wetenschap als beleid.

- "[...] 3. aandacht voor types groen: gebruik, inrichting, soorten, ... (interessante mogelijkheden voor **interdisciplinaire samenwerking** met natuurbeheer, landschapsontwerp, ...) 4. Toegankelijkheid is subjectief (belangrijke potentie voor cross-over met ruimtelijke planning en ontwerp, mobiliteit, ...)"
- "Beleidsdoorwerking op het terrein: om **doelgroepen** te bereiken is nauwkeuriger beeld van "gebruik" natuur, natuurcontact wenselijk."
- "Boodschap voor omgevingsbeleid: **Groenverdichting!** Bij groenplanning moet een mindshift komen van ontwerpen met groenoppervlakte naar ontwerpen met **groenvolume**. Vooral binnen bebouwd gebied is dit van essentieel belang."

Aanvullingen tijdens bespreking, over groenverdichting:

- De resultaten sluiten aan bij eerdere bevindingen dat grotere volumes groen (niet enkel oppervlakte), leiden tot een groter nut (in termen van ecosysteemdiensten, waaronder gezondheid). Het concept groenverdichting vraagt daarom meer aandacht voor volume, naast oppervlakte. Het gaat dan bijvoorbeeld over het (maatschappelijke) nut van grote oude bomen in bebouwde omgeving.

Groenvolume staat in principe los van de precieze invulling. Voor de invulling en kwaliteit van de groene ruimte, wat vooral een beheersvraagstuk is, zijn er voldoende tools beschikbaar, zie bv. het harmonisch park- en groenbeheer. In de ruimtelijke planning is in eerste instantie meer aandacht nodig voor volume. Vooral in een bebouwde omgeving waar het potentiële nut voor de mens het grootst is.

D. Luchtvervuiling, verkeer, actieve mobiliteit

Enkele boodschappen, tot slot, focussen op de associaties die werden gevonden met luchtvervuiling op het thuisadres van de deelnemers.

- *"We weten uit internationaal onderzoek al dat luchtvervuiling belangrijke gezondheidseffecten heeft maar dit onderzoek heeft als belangrijke meerwaarde dat het specifiek in het lichaam van Vlaamse jongeren gezondheidseffecten meet. Dit versterkt de overtuiging dat we in het beleid verder moeten inzetten op het creëren van een gezondere leefomgeving."*
- *"Dit onderschrijft nogmaals het belang van een groene publieke ruimte waar wij achter staan, maar ook dat we naast meer groen ook moeten blijven inzetten om NO₂ en PM_{2,5} naar beneden te halen, ik vertaal dit dan om de verkeersdrukke naar beneden te halen door verder in te zetten op actieve verplaatsingen i.p.v. op de auto deze actieve verplaatsingen (fiets te voet) zouden mogelijk moeten zijn langs groene voetpaden en fietspaden."*
- *"Link met luchtvervuiling is heel relevant. Maar vergelijking met OSPM-kaarten is zeker zinvol. Zo kan je het streetcanyon effect van NO₂ beoordelen. "*

6. IDEEËN EN OPTIES VOOR BELEID

Voor deel twee van de discussie werd gewerkt met online post-its (via Padlet). Enkele beleidssuggesties voor de post-its werden (achter de schermen) reeds genoteerd tijdens het vorige deel van de discussie. Deze werden ingedeeld in drie categorieën:

- A. Vragen (voor verder onderzoek)
- B. Ondersteuning bestaande maatregelen en beleid
- C. Aanvullende beleidsopties of ideeën

De ingevulde post-its werden eerst kort toegelicht, waarna de deelnemers aanvullingen of bedenkingen konden formuleren. Tot slot kregen alle deelnemers de mogelijkheid om de verschillende post-its een appreciatie te geven (met duimpje omhoog of duimpje omlaag). Via: <https://padlet.com/driescoertjens/toun48l0yrcx1pk1>

Hieronder volgen alle post-its per categorie en geordend van hoge naar beperktere appreciatie bij de deelnemers. De rechterkolom bevat enkele verduidelijkingen of aanvullingen die tijdens de bespreking aan bod kwamen.

<p>A. Vragen (voor verder onderzoek)</p>	
<p>Integratie van kennis (interdisciplinaire samenwerking)</p> <p>Gezonde publieke ruimte vormgeven Gezondheid, welzijn, beweging, ecologie, sociale interactie, verkeer, ...</p> <p>👍 14 👎 0</p>	<p>Toegevoegd tijdens deel 1 van de discussie.</p> <p>Naast gezondheid dienen ook andere aspecten in rekening te worden gebracht ifv beleidsvorming. Win-wins moeten worden nagestreefd.</p>
<p>Proactief documenteren en afwegen voordelen en nadelen van groene ruimte</p> <p>Voldoende differentiëren van voordelen Soms ook trade-off tussen functies</p> <p>👍 11 👎 1</p>	<p>Er zijn ook (gepercipieerde) nadelen van groene ruimte. Die wegen niet op tegen de voordelen. Maar het beleid moet hier wel een antwoord op formuleren.</p> <p>Het gaat eveneens over gezondheid, zoals lyme of allergie. Of negatieve perceptie rond hangjongeren en onderhoud. Er is soms ook een trade-off tussen bepaalde functies (bv. rust versus speelruimte).</p> <p>(Zie ook link met 'informereren van lokale besturen', in categorie C).</p>

	<p>In de chat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Onderzoek naar negatieve perceptie is idd interessant. Ik heb soms het gevoel dat mensen steeds negatiever worden tov groen naarmate ze ouder worden. En dan hun bomen, struiken, ... rooien omdat ze te veel onderhoud vragen. Met grote verliezen voor groen in de private sfeer als gevolg. - Onderzoek negatieve perceptie zeker interessant, graag uitgesplitst volgens leeftijd (perceptie kinderen, jongeren en ouderen zal anders zijn). En dan bekijken welke acties/gedrag/gebruik natuur hieraan gelinkt zijn. - Tuinonderhoud kan als een last gezien worden, maar kan ook het gevolg zijn van het te weinig zichtbaar zijn van de voordelen voor de gezondheid van in de tuin werken. Hiervoor bijdrage van projecten waarbij scholen vergroend worden, en er via MOS gewerkt wordt aan hoe gebruik en onderhoud participatief kan opgenomen worden door ouders en leerlingen, en wat de voordelen zijn?
<p>Objectieve versus subjectieve toegankelijkheid van groen?</p> <p>90% versus 60% - en effectief gebruik</p> <p> 6 0</p>	<p>Toegevoegd n.a.v. een vraag bij de presentatie</p> <p>Volgens de objectieve berekeningen zou meer dan 90% van de deelnemers toegang hebben tot buurtgroen. In de perceptievragenlijst zegt echter 60% van de deelnemers geen of weinig toegang te hebben tot groen (16% geen groen, 44% enkel tot kleine parkjes).</p> <p>Behalve ruimtelijke barrières spelen hier wellicht ook gevoelsmatige barrières.</p> <p>Toevoeging in chat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Eigenlijk moeten we voor Vlaams beleid drie kaartlagen op elkaar leggen: de kaart toegankelijk groen + de kaart demografische evolutie + de kaart private tuinen (mocht dit bestaan) > op basis kan Vlaamse overheid prioriteiten voor dit thema bepalen.
<p>Appreciatie van verschillende natuurbeelden</p> <p>(en natuurcontact)</p> <p>Ook bepaalde types landbouw als aangenaam ervaren?</p> <p> 5 0</p>	<p>Toegevoegd n.a.v. een vraag bij de presentatie</p> <p>De appreciatie en het effectieve gebruik van de groene ruimte zijn minstens even interessant en belangrijk dan louter de aanwezigheid of type groen. Op dit vlak zijn er grote verschillen naargelang leeftijd en cultuur.</p> <p>Toevoeging door onderzoeker:</p> <p>Om verschillende natuurbeelden in relatie tot gezondheid te onderzoeken kan enkel gewerkt worden met beschikbare gegevens en kaartmateriaal en ook</p>

	<p>dan is nog een zekere abstractie nodig (kan niet erg in detail).</p> <p>Er werd geen associatie gevonden tussen een grotere aanwezigheid van landbouwgebied met cognitie en telomeerlengte (dit werd wel bekeken). Onze hypothese is dat een dergelijk landschap te monotoon is?</p> <p>Toevoegingen in chat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Landbouw is in dat opzicht vergelijkbaar met laaggroen, denk ik. Wel vreemd dat het gevoel van open ruimte geen significant positief effect heeft. Voor water bijv. blijken uit onderzoek wel positieve gezondheidseffecten. - Landbouw lijkt me 'kijkgroen'. Je kan er niets mee doen. Op laaggroen kan je tenminste nog voetballen (beweging wordt in dit onderzoek niet meegenomen, ook iets voor verder onderzoek?) - In de literatuur wordt link groene ruimte en beweging effectief als belangrijke mogelijk pad naar gezondheidswinst gezien. Daar moet wel bij aangehaald dat Nederlands onderzoek (in tegenstelling tot veelal Amerikaans) hier minder linken ziet - en eerder walkability parameters belangrijk acht. - Landbouw en belang van kleine landschapselementen: welke rol kunnen boslandbouwsystemen hierin spelen? Agroforestry?
<p>Verschillende functies van groen (specifiek voor kinderen) beter in kaart brengen</p> <p>Input voor oa lokale besturen</p> <p> 5 0</p>	<p>Toegevoegd tijdens deel 1 van de discussie</p> <p>Toevoeging in chat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Recente bevraging door Vlaamse Jeugdraad naar beleving en ervaringen van kinderen en jongeren over actuele en maatschappelijke thema's - Zie onderzoek Sven Devisscher Hogent: kinderen moeten "kunnen, mogen en willen" gebruik maken van de (groene) publieke ruimte.u - Link met BLOK-onderzoek (HOAGENT) : de vertaalslag die werd gemaakt (eindproducten) vind ik ook wel sterk en kan misschien inspireren : blok.kids-gids.be

<p>Vinden jongeren het type groen dat ze kennen ook belangrijker?</p> <p>Aanvulling perceptieonderzoek</p> <p> 4 0</p>	<p>Toegevoegd n.a.v. een vraag bij de presentatie</p>
<p>60% deelnemers zegt veel tijd door te brengen in groen</p> <p>Zou dat ook objectief zo zijn? (telcijfers)</p> <p> 2 0</p>	<p>Toegevoegd n.a.v. een vraag bij de presentatie</p>
<p>Effect street canyons meegenomen?</p> <p>Gedeeltelijk. Street canyon modellen geven slechts jaargemiddelden? (geen daggemiddelden)</p> <p> 2 0</p>	<p>Toegevoegd n.a.v. een vraag bij de presentatie</p>
<p>B. Ondersteuning bestaande maatregelen en beleid</p>	
<p>Projectoproep Natuur in je buurt</p> <p>Concrete realisaties op het terrein (lokale besturen, zorginstellingen, ...) - Veel nieuwe mooie voorstellen</p> <p> 10 0</p>	<p>Er zijn de laatste jaren veel mooie realisaties op het terrein. De projectoproep Natuur in je buurt werd 2 jaar geleden opengetrokken naar andere actoren dan enkel lokale besturen (zoals zorgvoorzieningen). Er komen ook dit jaar weer veel nieuwe voorstellen binnen.</p> <p>In dat opzicht is het belangrijk dat we opnieuw extra wetenschappelijke onderbouwing krijgen.</p>

<p>Doelstellingen beleidsplan Ruimte</p> <p>Blijft het instrumentarium geschikt? (o.a. bestemmingen)</p> <p> 7 0</p>	<p>Toegevoegd tijdens deel 1 van de discussie</p> <p>Zie ook suggestie voor beleid (kolom C): meer aandacht voor onbestemde natuur. Bestemmingen hebben een grote invloed op hoe wordt omgegaan met groen en natuur. Zijn de bestemmingen van weleer nog wel een geschikt instrument voor de huidige uitdagingen?</p>
<p>Jeugd- en kinderrechtenbeleidsplan</p> <p>Gezonde en leefbare buurten als prioriteit Mensenrechten mogen niet vrijblijvend blijven Verder concretiseren van de linken</p> <p> 6 0</p>	<p>Toegevoegd tijdens deel 1 van de discussie</p> <p>De link tussen gezonde/leefbare buurten en kinderrechten is niet voor iedereen duidelijk. Het is dus zinvol om die link verder te verduidelijken. KeKi organiseerde hier reeds een studiedag over.</p> <p>Verder is het belangrijk te benadrukken dat het kinderrechtenverdrag en mensenrechtenverdrag niet vrijblijvend is, maar een verplichting voor overheden.</p>
<p>Natuurbeleid en landbouwbeleid</p> <p>Strategie en beleidsplannen</p> <p> 6 0</p>	<p>Toevoeging in chat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Binnen natuurbeleid loopt momenteel een programma rond natuuroplossingen met daarin thematische werking rond natuur en gezondheid. Concreet: vertaling op terrein = uiteraard inrichting, toegankelijkheid, werken rond doelgroepen en allianties met andere sectoren. - 'Natuur in je Buurt' projectoproep: in 2019 volledig gericht op natuur en gezondheid, ook in 2020 rond natuuroplossingen.
<p>Vlaams luchtbeleidplan</p> <p> 6 0</p>	
<p>Zorgboerderijen, Zorgbossen, Natuur in functie van zorg</p> <p>CoP Farming For Health Leerstoel Gezondheid en Natuurlijke Leefomgeving</p> <p> 5 0</p>	<p>In de chat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ik zou ook de link willen leggen met zorgboerderijen (o.a. voor mensen met psychische problemen). in de internationale CoP Farming For Health zijn de gezondheidsaspecten van groen en gezondheid toen ook meegenomen. Universiteit Wageningen heeft hier ook onderzoek rond gedaan (2004 denk ik) - Er zijn ook zorgbossen. - Er loopt ook een project aan HOGENT rond Biodivers Zorrgroen. - Ook bij bijzondere jeugdzorg een aantal initiatieven bv vzw Stappen omgeving Gent.

	<ul style="list-style-type: none"> - Nu maandag organiseert Natuur en Bos samen met het Netwerk Natuur en Gezondheid inspiratiesessie rond Natuur in de Zorg. Wetenschappelijk onderzoek hierrond op het programma: natuurenbos.be/natuurindezorg
--	---

<p>C. Aanvullende beleidsopties of ideeën</p>	
<p>Investeren in groene netwerken/verbindingen</p> <p>👍 15 🗨️ 0</p>	<p>In de chat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Belang groenblauwe netwerken? Is actieve verplaatsing (fiets/te voet) in het groen naar school relevant element?
<p>Typologieën groene ruimte verduidelijken (& uitbreiden) voor ruimtelijke planning</p> <p>Hoog-Laag / grootte en afstand / parken & bossen ? Ook ecologische aspecten betrekken? (biodiversiteit, klimaatadaptatie, ...) - Win-Win's</p> <p>👍 10 🗨️ 0</p>	<p>Toegevoegd tijdens deel 1 van de discussie.</p> <p>Sterke link met 'integratie van kennis' (kollom A, vragen voor verder onderzoek).</p>
<p>Update groennormen</p> <p>Op verschillende beleidsniveau's (vaak gedateerd)</p> <p>👍 10 🗨️ 0</p>	<p>Ook bij de immosector, projectontwikkelaars e.d. is er steeds meer aandacht voor vergroening. De vraag is echter wat vanuit de overheid kan worden opgelegd (verplichtend en/of richtinggevend). Momenteel zijn de groennormen vooral gedefinieerd op lokaal niveau (bv. in enkele steden). Maar deze zijn gedateerd. Een update, o.a. vanuit gezondheidsoogpunt, zou zeker relevant zijn. Link met kindnorm mogelijk.</p> <p>Toevoeging in chat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ontwikkelen van een groennorm op het niveau van het bouwperceel en het actualiseren van de groennorm voor publiek groen. - Groennormen zouden ook op verschillende schaalniveaus kunnen uitgewerkt worden - directe omgeving, buurniveau, grotere aaneengesloten oppervlaktes in de ruimere omgeving.

	<ul style="list-style-type: none"> - Mogelijk probleem van groennormen kan wel zijn dat ze niet als minimum worden aanzien, maar wel een streefwaarde. - Dit zijn dan inderdaad normen die richtinggevend/streefcijfers zijn, en moeilijk afdwingbaar te maken (want zeer verschillende situaties in stad/platteland enz). - Er worden initiatieven genomen rond update groennormen. - VCB heeft traject lopen rond natuurinclusief bouwen
<p>Hoe kunnen we ruimte maken voor natuur? (oa in de stad)</p> <p>betonstop? plaats die auto's innemen? ...</p> <p> 9 0</p>	<p>Zeker ook gezien de huidige doelstelling om woonkernen en stadskernen te verdichten.</p> <p>In de chat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Weetje: 1 deelauto kan 10 privéwagens vervangen, dus is ook maar 1 parkeerplaats nodig ipv 10 parkeerplaatsen, dus komt de ruimte van 9 parkeerplaatsen vrij om te vergroenen - Ook de vorige bouwmeester had ideeën hoe we in de stad toch ruimte voor natuur kunnen creëren (plannen voor plaats). - Ook groengevels zijn natuur zonder dat het veel extra plaats inneemt. - Ontharding. - Gezondheid is extra motivatie voor betere mobiliteit, meer ruimte voor groen en blauw. - Plaats 'maken' kan je ook door te integreren: natuurinclusieve landbouw, natuurinclusieve sport- en recreatiedomeinen. daarnaast voorziet BRV ook sloop -wordt weinig expliciet gezegd - KUL en HOGent hebben hierrond verkend.
<p>Hoe kunnen de resultaten communicatie aan lokale besturen ondersteunen?</p> <p>Er heerst vaak ook een negatieve perceptie</p> <p> 7 0</p>	<p>Het lokale niveau is een belangrijk niveau voor ruimtelijke planning en inrichting. Er is daar vaak nog sensibilisering nodig en het is belangrijk om dat wetenschappelijk te onderbouwen.</p> <p>Uit de perceptievragenlijst blijkt oa dat jongeren de groene ruimte graag gebruiken om af te spreken en rond te hangen. Soms wordt dat ook gezien als overlast.</p> <p>In de chat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bij lokaal niveau is een duidelijk Vlaams kader echt belangrijk. Zie discussie over het instrumentendecreet. Betonstop is op dit moment voor lokale besturen onbetaalbaar, en dat komt door Vlaamse keuzes. - Voor lokaal [jongeren] beleid kan je ook samenwerken met Bataljong. Zij hebben een bijzondere opdracht richting jeugdconsulenten en schepenen.

<p>Nood aan meer openbare, toegankelijke ruimte om vlucht naar platteland tegen te gaan</p> <p> 6 0</p>	<p>Toegevoegd tijdens deel 1 van de discussie</p>
<p>Hoe kunnen we jongeren actiever betrekken bij dit type onderzoek?</p> <p>Bv. via deelnemende scholen? via MOS? (Milieuzorg Op School) via jeugdverenigingen?</p> <p> 5 0</p>	<p>Toegevoegd tijdens deel 1 van de discussie</p> <p>Toevoegingen in chat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Via de jeugdverenigingen zeker ook zinvolle input te verzamelen! - Qua bestaande maatregelen: hoe kunnen medewerkers MOS met deze resultaten aan de slag voor hun projecten/educatieve pakketten? (ik denk aan de opmerking van Bert dat het niet evident was om dit onderwerp in lespakketten om te zetten) - Volg de opmerking rond jeugdwerk, link met recht op vrije tijd is er zeker, in het bijzonder is JNM daar ook een interessant JW-organisatie met linken natuur en milieu. De Ambrassade kunnen jullie als koepel jeugdwerk contacteren. - Ik wou nog ook aangeven dat contextualiseren van onderzoeksresultaten en het nadenken over beleidsaanbevelingen ook samen met jongeren kan gebeuren die hier vandaag niet aanwezig zijn. Dit leidt vaak tot andere en nieuwe inzichten. Hun indrukken, welke vragen stellen zij zich nog, etc.
<p>Recht op toegang tot groen voor ieder kind</p> <p>(Aandacht voor kwetsbare groepen)</p> <p> 4 0</p>	<p>Toegevoegd tijdens deel 1 van de discussie</p>
<p>Kindnorm voor groene ruimte?</p> <p>Naar analogie met werk Gezinsbond. Als opstapje naar nieuwe, strengere normen? (bv. rond luchtkwaliteit)</p> <p> 4 0</p>	<p>Toegevoegd tijdens deel 1 van de discussie.</p> <p>Kindnorm als streefdoel dat verder gaat dan de formele normen.</p> <p>Toevoeging in chat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - De WHO is bezig met een actualisatie van de normen. Dit gebeurt op basis van wetenschappelijke consensus rond de resultaten van gezondheidsstudies -

<p>Groenverdichting</p> <p>Mindshift van oppervlakte naar volume (ifv ecosysteemdiensten) Urban forestry</p> <p>👍 4 👎 0</p>	<p>Toegevoegd tijdens deel 1 van de discussie</p>
<p>Doelgroepen informeren en sensibiliseren</p> <p>O.a. jongeren</p> <p>👍 4 👎 0</p>	<p>De doelgroep jongeren blijft vaak wat onder de radar als het over natuur gaat. Er is weinig over geweten.</p>
<p>Meer aandacht voor niet-bestemde natuur</p> <p>O.a. stedelijke natuur</p> <p>👍 3 👎 0</p>	<p>De formele bestemmingen hebben een duidelijke invloed op hoe met groen/natuur wordt omgegaan. Ook in de hoofden van de mensen.</p> <p>In de chat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Link ruimtelijke planning: zie Hendrik Schoukens in knack: natuur houdt zich niet aan bestemmingen die mens heeft vastgelegd. Natuurbeleid meer aandacht nodig voor niet-bestemde natuur. En bij ruimtelijk planning dringt de vraag op of bestemmingen eeuwig gelden (zie congres Werelddag Stedenbouw 19 november) - Akkoord, zie ook de oproep van Natuurpunt vandaag om rond braakliggende terreinen nu voor groene en gezonde invulling te gaan.

7. CONCLUSIES

Deze rondetafel over groene ruimte en ruimtegebruik had een dubbele doelstelling: Enerzijds wilden we de **resultaten en voornaamste boodschappen aftoetsen** bij diverse betrokken actoren uit beleid en maatschappelijk middenveld, ter voorbereiding van de publieke communicatie. Anderzijds wilden we een eerste gedachtewisseling op gang brengen over mogelijke **opties voor beleidsdoorwerking**: In welke mate ondersteunen de resultaten het huidige beleid en/of dienen bijkomende acties overwogen te worden? Gezien de transversale aard van het thema ruimtegebruik kunnen de resultaten relevant zijn voor diverse beleidsdomeinen, actoren en beleidsniveaus.

i) Enkele aandachtspunten voor rapportering en communicatie:

- De deelnemers aan de rondetafel zien de resultaten vooral als een **bevestigen van het belang van groene ruimte en goede luchtkwaliteit** voor de gezondheid. Het is in die context zinvol om te benadrukken wat de studie precies toevoegt aan de kennisbasis. Eén van de innovaties is in elk geval de focus op adolescenten. Sommige deelnemers leggen daarom expliciet de link met **kinderrechten**: het recht op groen (en een gezonde leefomgeving) voor elk kind.
- Er wordt meermaals verduidelijking gevraagd bij de **verschillende types groen** die ter sprake kwamen in de presentatie. Het is dus belangrijk om telkens goed uit te leggen met welke informatie gewerkt wordt (o.a. definities van de verschillende categorieën).
- Verder was er veel aandacht voor de **verschillen tussen de objectieve berekeningen en de resultaten van de perceptiebevraging**, o.a. voor toegankelijkheid van de groene ruimte in de buurt en de tijd die men doorbrengt in het groen.
- In functie van de **communicatie van de resultaten aan lokale besturen** wordt tot slot gesteld dat het zinvol zou zijn om specifieke conclusies te formuleren voor een stedelijke context enerzijds en een meer landelijke context anderzijds. Aangezien de uitdagingen en ook de mogelijkheden in beide gevallen anders zullen zijn. Louter een vergelijking tussen stad en platteland wordt als minder zinvol voor beleid aanzien. Het is belangrijker om te benadrukken dat ook in de stad gewerkt kan worden aan groene en gezonde publieke ruimte.

ii) Ideeën en opties voor beleid:

Uit de discussie over beleidsdoorwerking blijkt dat de resultaten heel wat aanknopingspunten voor beleid omvatten. Het gaat daarbij vaak over een verdere onderbouwing of agendering van bestaande beleidsplannen en ideeën.

Beleidsopties die gesteund worden door een groot deel van de deelnemers zijn o.a.:

- **Integratie van kennis en interdisciplinaire samenwerking** (gezondheid, welzijn, beweging, ecologie, verkeer, sociale interactie, enz.) om gezonde publieke ruimte vorm te geven met win-wins voor verschillende functies.
- Verduidelijken en verder uitwerken van de **typologie(ën) voor gezonde groene ruimte**. In functie van duidelijke en gedragen richtlijnen voor ruimtelijke planners, beheerders en beleidsmakers.
- Proactief **documenteren en afwegen van zowel de voordelen als de potentiële nadelen** van groene ruimte. Enerzijds om te sensibiliseren rond de vele voordelen van groen, anderzijds om in te spelen op de negatieve perceptie die soms bestaat. Soms zijn er ook trade-offs te maken tussen verschillende functies en gebruiken van de groene ruimte.
- Investeren in **groene netwerken en verbindingen**.
- Projectoproepen zoals 'Natuur in je buurt' om **concrete realisaties op het terrein te ondersteunen** (voor lokale besturen, zorginstellingen, e.d.).
- Update **groennormen** vanuit gezondheidsoogpunt. Op lokaal niveau, maar potentieel ook binnen een Vlaams kader.

Tot slot wordt gesuggereerd om de jongeren die hebben deelgenomen aan het onderzoek ook te betrekken bij het uitwerken van de beleidsmaatregelen. Zodat ook hun beleving en noden in rekening kunnen worden gebracht.

Hoe verder?

Deze conclusies zullen in eerste instantie worden meegenomen in de verdere voorbereiding van de publieke communicatie van de resultaten door het Steunpunt, voorzien voor december 2020. Het Steunpunt organiseert enkele weken nadien een **Webinar over de onderzoeksresultaten en de conclusies van deze rondetafel**. Meer info volgt.

Daarnaast vormen deze conclusies een belangrijke basis voor de verdere beleidsontwikkeling door de Vlaamse overheid (als opdrachtgever van het Steunpunt), die daarrond graag verder wenst samen te werken met alle betrokken actoren. Ook daarover zal verdere communicatie volgen!